

Олександр МИХАЙЛЮТА, голова ВГО «Професійна спілка «Журналіст України», лауреат премії «Незалежність» Київської спілки журналістів

Джордано Бруно – Микола Руденко: історичні аналогії протесту

За різних часів два генії волею долі опинилися на піку чергово-го витка одвічної війни Світла й Питьми. Мабуть, астрологи колись визначать спільні передумови, що спонукали великих мислителів стати на прю з невіглаством і мракобіссям заради наукового, технічного й світоглядного прогресу, як-от: розташування планет, магнітні бурі, зодіакальний цикл тощо. А я зупинюся на деяких схожих моментах у житті і творчості італійського та українського велетів духу й думки. Хоча їх і розділяє майже 400 років, та обидва чинили опір зашкарублому зовнішньому середовищу. Ми не читали, а давньокитайські мудреці занотували багато тисячоліть тому у «Книзі Перемін», що «Світло й Питьма стоять поряд, Як два і три...».

«Думка більш загальна не є більш істинною» [6]. Своєрідний девіз життя Джордано Бруно підхопив Микола Руденко, у долі якого так багато епізодів, схожих на ті, якими позначилася доля просвітителя середньовіччя.

Обидва спочатку були активними елементами панівної системи: Бруно – монах ордена домініканців, літератор і релігійний філософ, після усвідомленого осмислення дійсності досяг висот Божого Знання, і церква оголосила його еретиком.

Микола Руденко був партійним функціонером високого рангу, але усвідомлення істини спонукало його до глибокого аналізу панівної ідеології, зокрема марксизму-ленінізму, і створення «еретичних» книг. Олесь Бердник, соратник і сучасник Миколи Руденка, писав 1977 року після арешту видатного письменника працівниками КДБ до міжнародного ПЕН-клубу: «Людина, якою могла б пишатися будь-яка цивілізована країна, ув'язнена! Вчинивши цей злочин, гонителі поета-філософа заявили про свою солідарність із мучителями Джордано, Гіпатії, Яна Гуса, Сервета, Галілея, з убивцями Архімеда й Піфагора...» [7].

Отже, ще сучасники М. Руденка порівнювали його шлях на Голгофу із шляхом відважного Д. Бруно.

Еретиками обидва стали у зрілому віці, нагромадивши знання, сумніви й роздуми, після якогось дивовижного осяяння, коли перед кожним із них зблиснула яскравим променем Істина, сформульована ще за дохристиянської епохи грецьким філософом Піфагором: «Бог є Природа, Природа є Бог!» [2].

Першого засудила римська інквізиція у віці 52 роки, другому у 57 років виніс вердикт про арешт секретаріат ЦК КПРС.

7 років тривало ув'язнення Д. Бруно, а спалили його у дні, коли верхівка Ватикану відзначала якусь важливу віху в історії церкви. Лицемерство й цинізм вершили свою перемогу над розумом і свободою.

7 років перебував у таборах Мордовії М. Руденко, а судилище над ним та Олексою Тихим відбувалося, коли вся країна широко й радісно святкувала 60-річчя так званого Великого Жовтня. Лицемерство й цинізм вершили свою перемогу над розумом і свободою.

Своєрідним «перехресним» роком став для обох особистостей

1973-й. У Римі вийшов на екрани художній кінофільм «Джордано Бруно» знаменитого Джуліано Монтальдо. У Києві Микола Руденко завершив свої геніальні економічні статті, що увійшли до книги «Енергія прогресу». В Італії настала епоха вшанування спаленого майже чотирьох років тому пророка, в Україні тільки-но розпочиналась епоха переслідування свого пророка за свободу думки, який власні твори уже ніде не міг опублікувати. Невдовзі нишпорки КДБ вилучили рукописи, а згряя «товаришів комуністів» виключила його з партії та Спілки письменників.

Простежуються й інші аналогії у долях цих визначних особистостей. Джордано Бруно розвінчав догмати Арістотеля і Птолемея про світобудову та насмілювався піддати сумніву багато канонів Біблії, писав про душу Світу, одухотвореність природи, її невичерпну потенцію, про рух Землі та існування багатьох населених планет. Водночас не був ані фізиком, ані астрономом. Невігласи вважали, що такі знання можуть з'явитися лише від диявола (а не завдяки праці та здатності розуму), отже, носія цих знань конче необхідно спалити на багатті.

Микола Руденко розвінчав «Капітал» К. Маркса і сформулював учення про енергію прогресу, безкінечність життя і Світову монаду, яка є джерелом цього життя. Насмілився піддати сумніву багато канонів партійно-радянської системи (про додаткову вартість, класову боротьбу, суспільну власність, про людину-господаря Природи). Водночас він не був ані фізиком, ані астрономом.

Джордано Бруно популяризував теорії Миколи Коперника, зокрема про Сонячну систему, які офіційна наука визнавати не хотіла.

Микола Руденко популяризував «забуті» теорії французького економіста Франсуа Кене та відродив українську школу фізичної (а не політичної) економії Сергія Подолінського, які офіційна наука робітничо-селянської держави визнавати не хотіла. Не квапиться визнавати їх і офіційна наука суверенної України.

Книги обох знавців влада ретельно вилучила з обігу і знищила, аби майбутні покоління тримати в покорі і не розбещувати їх «ересю».

Джордано Бруно було страчено на підставі «Повеління папи Климента VIII про передачу Джордано Бруно світській владі для здійснення страти», яке схвалили кардинали Джеронімо Аскулано, Пьетро Деза, Доменіко Пінеллі, Лючіо Сассо... [8].

Засідання секретаріату ЦК КПРС, на якому було винесено інквізиційну постанову про арешт М. Руденка (хоч у правових державах за політичну діяльність нікого не запроторюють до буцегарні, а у кримінальних справах такі постанови у віданні правоохоронних органів), відбувалося за участю «кремлівських кардиналів» Андропова, Долгих, Пономарьова, Соломенцева. ...Зверніть увагу, за дивним збігом часово-просторових обставин початкові літери прізвищ чотирьох членів римської інквізиції і секретарів московського ЦК КПРС збігаються.

Окрім «еретичної» публіцистики – праць «Про Безкінечність, Всесвіт і світи», «Про монаду, число і фігуру», «Про причину, початок і єдине» – Джордано Бруно є автором художніх творів: «Бенкет на попелищі», «Таємниці Пегаса», «Підсвічник» та ін.

Окрім публіцистичних творів «Економічні монолози», «Енергія прогресу», «Гносис і сучасність» Микола Руденко є автором поеми «Хрест», романів «Вітер в обличчя», «Остання шабля», «У череві драко-

на», «Орлова балка» «Сила Моному» та ін.

Останнє слово на судилищі в лютому 1600 року Д. Бруно тримав з великою гідністю і сміливістю. Зокрема, він сказав кардиналам у вічі: «Ви, напевне, з більшим острахом оголошували цей вирок, аніж я його вислухав... Спалити – не означає спростувати...» [3].

М. Руденко, отримавши право на останнє слово під час неправедного суду в Дружківці Донецької області в липні 1977 року, поведився гідно й відважно. Його монолог – це справжній взірєць не просто ораторського мистецтва. Його монолог – звернення філософа, публіциста, письменника, громадянина поневоленої країни до співвітчизників зокрема і до людства загалом. Його монолог – не глас волаючого в пустелі, а своєрідна сповідь борця за Правду і запитання до кожного землянина про те, що він зробив задля торжества Світа на планеті, чи готовий підтримати творця, а чи мовчки буде рабом темних сил? Його монолог – протест освіченої людини проти неуків, пристосуванців, обмежених столоначальників.

«Громадяни судді!

Сьогодні перед судом стоїть Слово. Пригадуєте? «Споконвіку було Слово, і слово було у Бога, і Слово було Бог. Усе через нього сталося, і без Нього ніщо не сталося, що сталося». Так починається Євангеліє від Йоанна. Як би ми не заперечували ідеалізм, а все ж істина залишилася: Людина на землі з'явилася тоді, коли на Земній кулі з'явилось Слово. Немає Слова – немає людини. Воно, Слово, зняряддя самого Всесвіту. Це – Логос, себто знання всесвіту про самого себе. Всесвіт не просто існує, він повинен знати, як і для чого він живе. Живе він задля того, щоб думати. Осмислює себе з допомогою слова. Осмислює себе в Людині. Звідси виходить, що вам, громадяни судді, доводиться судити Всесвіт. Ні більше, ні менше! Вам його доводиться судити за те, що він Словом оселився в Людині.

...Виходить – ви, громадяни судді, судите не мене – ви судите Всесвіт. Наскільки це доцільно, не знаю. Але знаю, що це якраз так. Ви судите Всесвіт за те, що він такий, як він є, а не такий, яким хотів би його бачити КДБ!..» [5].

Криллатим став вислів Д. Бруно: «Невігластво – найкраща наука у світі, вона не потребує зусиль і не печалить душі».

Криллатим став вислів М. Руденка: «Марксизму, як такого, немає – в теоретичному сенсі він є фікція» [2, с. 193].

По смерті Д. Бруно вдячні прозрілі нащадки реабілітували його і встановили пам'ятник на Площі квітів у Римі, де 1600 року він був спалений живцем за повелінням тодішнього Папи Римського.

По смерті М. Руденка влада почала широко відзначати його ювілеї (маємо Указ Президента «Про відзначення 90-річчя Миколи Руденка» від 14 серпня 2009 року, а Верховна Рада України ухвалила назвати іменем Миколи Руденка вулицю в місті Києві, встановити меморіальну дошку на будинку, де минули останні роки життя видатного мислителя), але художнього кінофільму і пам'ятника йому досі нема. Колись знаменитий Піфагор назвав себе «Тим, що любить мудрість». Миколу Руденка назвали мудрецем десятки іменитих учених з усіх куточків планети. Невже ж наше пострадянське суспільство досі не дозріло до потреби побачити на широких і телевізійних екранах свого видатного співвітчизника – того, який також любив мудрість?

Постать Д. Бруно надихала багатьох майстрів слова, і є чимало творів, присвячених геніальному італійцеві епохи середньовіччя. Наведу вірш лауреата Нобелівської премії, російського письменника-емігранта І. Буніна «Джордано Бруно».

*«Ковчег под предводительством осла –
Вот мир людей. Живите во Вселенной.
Земля – вертеп обмана, лжи и зла.
Живите красотой неизменной.*

*Ты, мать-земля, душе моей близка –
И далека. Люблю я смех и радость,
Но в радости моей – всегда тоска,
В тоске всегда – таинственная сладость!»*

*И вот он посох странника берет:
Простите, келий сумрачные своды!
Его душа, всем чуждая, живет
Теперь одним: дыханием свободы.*

*«Вы все рабы. Царь вашей веры – зверь:
Я свергну трон слепой и мрачной веры.
Вы в капище: я распахну вам дверь
На блеск и свет, в лазурь и бездну Сферы.*

*Ни бездне бездн, ни жизни грани нет.
Мы остановим солнце Птолемея –
И вихрь миров, несметный сонм планет,
Пред нами развернется, пламеняя!»*

*И он дерзнул на все – вплоть до небес.
Но разрушение – жажда созиданья,
И, разрушая, жаждал он чудес –
Божественной гармонии Созданья.*

*Глаза сияют, дерзкая мечта
В мир откровений радостных уносит.
Лишь в истине – и цель и красота.
Но тем сильнее сердце жизни просит.*

*«Ты, девочка! ты, с ангельским лицом,
Поющая над старой звонкой лютней!
Я мог твоим быть другом и отцом...
Но я один. Нет в мире бесприютней!*

*Высоко нес я стяг своей любви.
Но есть другие радости, другие:
Оледенив желанья свои,
Я только твой, познание – софия!»
И вот опять он странник. И опять
Глядит он вдаль. Глаза блестят, но строго
Его лицо. Враги, вам не понять,
Что бог есть свет. И он умрет за бога.*

*«Мир – бездна бездн. И каждый атом
в нем
Проникнут богом – жизнью, красотой.
Живя и умирая, мы живем
Единою, всемирною Душою.*

*Ты, с лютнею! Мечты твоих очей
Не эту ль Жизнь и Радость отражали?
Ты, солнце! вы, созвездие ночей!
Вы только этой Радостью дышали!*

*И маленький тревожный человек
С блестящим взглядом, ярким
и холодным,
Идет в огонь. «Умерший в рабский век
Бессмертием венчается – в свободном!*

*Я умираю – ибо так хочу.
Развей, палач, развей мой прах
презренный!
Привет Вселенной, Солнцу! Палачу –
Он мысль мою развеет по Вселенной!» [1].*

М. Руденко знав цей прекрасний вірш і розумів, що його дорога, дорога «радянського єретика», не буде встелена трояндами, що багато вчорашніх друзів унікатимуть зустрічі з ним, а дехто відчує смак натхнення у написанні доносів на нього, захисника скривджених, на просвітителя темних, на осяяного знанням великої істини. Справді, Миколу Руденка, як влучно сказав публіцист І. Власенко, не можна втиснути в жодну письменницьку «обойму». Бо він – особливий. Він – не такий, як інші. Він не просто письменник і вчений-самоук. Він – володар Слова і Духу. Борис Олійник, лауреат Шевченківської премії, Герой України, академік НАН України зауваживши, що були всі підстави номінува-

ти Миколу Руденка на Нобелівську премію та надати його працям належного розголосу, скрушно констатує: «Здавалось би, по здобуттю незалежності поборники її, котрі відбули в'язниці і табори за нашу і вашу свободу, мали б бути на святі суверенності не гостями, а хазяями... Чи можна назвати моральним суспільство, яке дозволило відсунути на околицю цих перших хоробрих, звільнивши місце для різноликих перекинчиків і одвертих кар'єристів? Чи ми й справді належимо до тих, що, як співається, «вони любити вміють тільки мертвих?»» [2, с. 5]. Хоча, слід визнати, добре слово з уст маститого і увінчаного державними нагородами класика сучасної літератури на адресу Миколи Руденка чекало свого оприлюднення також довго, напевне, й припізнилося своїм звучанням, навіть якщо опальний письменник устиг за життя отримати з рук голови Українського фонду культури Міжнародну премію імені В. Винниченка. В нетрях же світової павутини Інтернет висить німим докором Руденковим односпілчанам сповнений протесту вірш (зразка 1976 року) колишнього радянського політв'язня, лауреата Державної премії СРСР епохи перебудови безкомпромісного Бориса Чичибабіна. Без назви.

*Я плачу о душе, и стыдно мне и голо,
И свет во мне скорбит о поздней той
поре.
Как за моим столом сидел, смеясь,
Микола
И тихо говорил о погранном добре.*

*Он – чистое дитя и вы его не троньте.
Перед его костром мы все дерьмо
и прах.
Он жизни наши спас и кровь пролил
на фронте,
Он нашу честь спасет в собачьих лагерях.*

*На сердце у него ни пролежней,
ни пятен,
А нам считать рубли да буркать
взаперти...
Да будет проклят мир, где мы долгов
не платим,
Остановите век и дайте мне сойти.*

*Не дьявол и не рок, а все мы виноваты,
Что в семени у нас, когда б хоть
гордый, чад.
И перед чванством лжи молчат лауреаты –
И физики молчат, и лирики молчат.*

*Чего бояться им, увенчанным и сытым?
А вот поди ж, молчат, как суслики
в норе.
А в памяти моей смеющийся сидит он –*

*И с болью говорит о погранном добре.
Нам только б жизнь прожить.
Нам только б скорость выжать.
Нам только б сон соспать на ангельском
крыле.
И некому узнать, и некому услышать
Мальчишку, что кричит о голом короле.*

*И Бога пережил – без веры и без тайны,
Без кроны и корней, продавший дар
и род
По имени Иван, по кличке Ванька-Каин,
Великий и святой, и праведный народ.*

*Я рад бы все принять и жить в ладу со
всеми,
Да с ложью круговой душе не по пути.
О, кто там у руля? Остановите время!
Остановите мир и дайте мне сойти. [4].*

Крізь клекіт авторського протесту, протесту громадянина, можливо, й вельми голосно лунають нотки песимізму та деякого розчарування конформістським оточенням. Одначе справа Миколи Руденка, я вірю всім серцем, знайде свій розвиток, зерна його космічних знань проростуть задля блага України, бо вже ровесники нашої незалежності, які не мають над собою тягара марксистсько-ленінського «вчення» і практики «радянського будівництва», вступають до вузів і відкривають книгу великого мудреця «Енергія прогресу». І найкращим пам'ятником мимовільному послідовникові Д. Бруно будуть великі накладі його наукових і художніх творів, спалених кадебістською «інквізицією ХХ століття». **Д**

Джерела

1. Бунин І. Джордано Бруно (стихотв.) – <http://slova.org.ru>
2. Руденко М. Енергія прогресу // Журналіст України. – 2008. – 716 с.
3. Рукописи не горять... А генії? Джордано Бруно. – <http://shkolazhizni.ru>
4. Помер відомий український правозахисник – Микола Руденко. – <http://www.khpg.org>
5. Український правозахисний рух. Документи й матеріали Української громадської групи сприяння виконанню Гельсінських угод / Передм. А. Зваруна; Упоряд. О. Зінкевича // Торонто-Балтимор: Українське видавництво «Смолоскип» ім. В. Симоненка, 1978. – С. 265–297.
6. <http://valooo.livejournal.com>
7. <http://sasaaa2004.narod.ru>
8. <http://renaissance.rchgi.spb.ru>